

PROMETĖJAS

I

Sutramdęs skausmą, išdidus,
Skeveldrom kruvindamas kojas,
Į kalno vienišą viršūnę,
Kur glūdi migloj apledėjus,
Sunkių žingsniu iš lėto kopia
Titanas Prometėjas.

Galva nusviro ant krūtinės,
Ir gilios raukšlės veidą išvagojo,
Pusiau primerktos akys
Niūria liepsna sausai sublyksi,
Ir kurčią aimaną sutramdo
Sukepę lūpos.

Aplinkui pilkos, plikos uolos
Kaip šmėklos kyšo iš bedugnių,
Ir tiršto rūko kamuoliai
Šlaitais į viršų slenka,
Kur balkšvos keteros boluoja.

O apačioj įniršus jūra
Iš gelmenų sukeltais srautais
Perkūnais griaudžia ir grūmoja,
Sūriom bangom uolynus daužo
Ir putų šnypščiančiais purslais
Į statų krantą spjaudo.

Bet šitai debesys audringi
Aptemdė patekančią saulę
Ir kalnų spindinčias viršūnes, –
Ir tuoj ugninės žaibo rykštės
Iš debesų į kalnus trenkė,

Ir griausmo kurtinantis smūgis
Per visą žemę nuaidėjo.
Tai Dzeusas niršdamas grūmoja
Titanui Prometėjui.

1958.VII.7

II

– Rūkų tvaike ir audros debesų
Į statų kalną aš kopiu.
Kerštingo Dzeuso klusnios, aklos vergės
Valdžia ir Prievarta
Uždėjo grandines ant rankų man ir kojų
Ir varo vis aukštyn, aukštyn, aukštyn –
Į pačią pliką viršūnę,
Ir ten prikals mane jos prie uolos granito,
Iš kur vienatvėj ir skausme
Apžvelgsiu visą žemę
Ir pamatysiu savo nuodėmingųjų darbų
Didžius vaisius.

Aš pamatysiu tolyje mažytį žmogų,
Kuriam aš žiežirbą ugninę,
Iš Dzeuso pagrobtą slapčia,
Giliai įkūriau į krūtinę
Su meile, viltim ir kančia.
Išvysiu žmogų, ilgesy
Į dangų tiesiantį rankas,
Kai po ilgos juodos nakties
Bus giedras rytmetys atėjęs. –

Į vienišą viršūnę pro uolas plikas
Rūstus ir išdidus
Kopia Prometėjas.
1958.VII.8

III

Kas per trenksmas aidi kalnuose?
Jis, supurtęs visą žemę,
Į Olimpo dievų sostus atsitrenkia!
Tai Hefaisto kūjo smūgiai,
Kalnų šlaitais nuaidėję,
Prie uolos grandinėm kala
Prometėją.

Tranko kūjį gnauždamos Hefaisto rankos,
O širdis iš skausmo plyšta,
Karčios ašaros į uolą krinta,
Bet jis Dzeusui priešintis nediršta.
O Valdžia ir Prievarta
Kursto jį grėsmingais žodžiais:
„O, stipriau, Hefaiste, trenki kūju

Ir tvirčiau suveržk grandis,
Nes galingas Prometėjas
Ir gudri jo išmintis!
Greitai, kalvi olimpieti,
Imki smailą plieno ietį,
Perverki maištingą jo krūtinę
Ir prie kalno akmeninio
Jį prikalki!”

Taip! Jau viskas padaryta
Tą audringą klaikų rytą.
Pro uolynus staugia vėjas,
Gaudžia jūra, virpa uolos,
Merkias saulės veidas pajuodėjęs.
Kalno vienišoj viršūnėj
Jau prikaltas
Prometėjas.

1958.VII.8

IV

– Likau aš vienas,
Prikaltas kalno vienišoj viršūnėj.
Nemoku verkti, o tačiau krūtinėj
Pritvino ašarų karti banga.
O dieviškas efyre,
O greitasparniai vėjai,
O jūros gelmenos ir versmės,
O žeme motina vaisingoji,
O saule visareginti!
Šaukiuosi jus –
Jūs būkit liudininkai man.
Už ką aš pasmerktas tų amžinų skausmų kankynei?
Už ką man šita gėla ir bausmė?
Ar vien už tai, kad mirtingiesiems
Aš nemirtingas dovanas daviau?
Ar vien už tai,
Kad žmogų pamilau? –

– Taip, išdidusai ir dosnus titane!
Už žmogų tu kentėsi –
Už žmogų, kur, iš požemių urvų pakilęs,
Su žvaigždėmis padangėse skraidys.
Už žmogų, kur su dieviška liepsna krūtinėj
Bus pats kaip dievas žemėj ir danguj –
Naujų pasaulių viešpats ir kūrėjas! –

Taip kalba saulė visareginti
Ir žemė motina vaisingoji,
Ir jūrų gelmenos ir versmės,
Ir greitasparnis vėjas.
Ir klauso jujų prie uolos prikaltas
Titanas Prometėjas.

V

Bet štai vos girdimi garsai
Uolynuos sušlamėjo, –
Lyg baltasparnių gulbių pulkas
Apsupo Prometėją.
Tai Okeano lengvos dukros,
Okeanidės šviesiaakės,
Pažadintos Hefaisto smūgių,
Atskrido atlankyti titano.
Skraudi gėla suspaudė širdis,
Per veidus ašaros riedėjo,
Kai prie akmens uolos pamatė
Prikaltą Prometėją.

O jam iš lūpų krito sunkūs žodžiai
Ir kaip uolos skeveldros su trenksmu garmėjo
Nuo aukšto kalno
Per bedugnes ir slėnius,
Per jūros keteras putotas,
Per visą žemę
Lig pat Olimpo,
Kur Dzeusas soste iškilniai sėdėjo.
Ir tartum būtų audrų srautas
Su viesulais užėjęs,
Taip skundėsi Okeanidėms,
Iš baimės alpstančioms,
Prikaltas Prometėjas.

1958.VII.9

VI

O Dzeuse!
Tu griausmosvaldi beširdi!
Nedėkingasai!
Aš šlovinau tave
Ir dėl tavęs kovojau.
Aš tau padėjau nugalėti titanus –
Tavuosius priešus –

Ir juos nutremt į Tartaro gelmes.
O tu man keršiji už ką?
Kad aš dar žmones pamilau,
O tu juos pražudyt norėjai
Ir nugramzdint
į tamsiąją Aydo karalystę.
Bet aš jiems šviesią viltį
Įskiepinau į širdis,
Ir ugnį iš Olimpo žaizdro
Aš jiems padovanojau.

Ir šitai juos regiu pakalnių slėniuose
Su spindinčiom akim,
Į viršų pakeltom galvom
Ir darbo įrankiais ginkluotom rankom!
Laukinis jautis ir arklys
Pakluso jujų valiai,
Ir žemė savo vaisiais juos maitina,
Ir baltaburės laivės per galias marias
Į kitą krantą juos plukdina!
Menu ir mokslais nuostabiai
Jau puošias jujų židiniai,
Ir amžinybės laimę jie norės patirti,
Ir atitolint pačią mirtį!

Tai štai už ką manęs nekenčia Dzeusas,
Tačiau ne amžina ir jojo karalystė.
Žinau aš jo likimą
Ir baisią paslaptį.
Tegu jis dar skaudžiau mane kankina,
Ne amžinos ir mano kančios:
Mane išvaduos
Galingas didvyris,
Galingas kaip dievas žmogus! –
1958.VII.11

VII

Ir šitai Ijo, nuostabi mergelė,
Su sielvartingu veidu,
It stirna vejama,
Kalnų tarpekliais atskubėjo
Ir, kritus ant uolos,
Taip skundė Prometheusui:

– Oi varge, varge!

Ak, aš nelaiminga!
Kas mano sielvartą ir skausmą numalšins?
Aš nemirtingąjį esu pamilus –
Ir šitai pasmerkta už tai
Aš amžinoms kančioms.
Man pakyrėjo žemės tvankūs kloniai
Ir smulkūs rūpesčiai,
Ir slapstomi jausmai.
Širdis panoro mėlynų aukštybių
Ir meilės, amžinos
Ir kaip liepsna karštos.
Tačiau pavydūs ir kerštingi
Olimpo nemirtingieji dievai.
Jie pasmerkė mane klajoti žemės kloniais,
Kur ilgesys nerimastingas
Kaip įkyrus vabzdys man širdį gelia,
Kad poilsiui sau vietos neberasčiau,
O šimtaakis Argas
Budriai mane sekioja dieną naktį,
Kad to, kurį myliu,
Šioj žemėj nesutikčiau. –

Ir gailios ašaros per veidą jai riedėjo.
Taip skundėsi mergelė Ijo
Prometėjui.

Druskininkai
1958.VII.25

VIII

– O Ijo nelaimingoji,
Tu mano skausmo sese!
Užrūstinom abudu didį Dzeusą:
Aš ugnį pagrobiau iš dieviškojo žaizdro,
Tu – meilę nemirtingąją.
Ir kenčiame abudu amžinas kančias.
Aš prie uolos esu prikaltas
Retežiais geležiniais,
Tave gi pavydo kerštinga rykštė
Be atvangos gainioja
Po visą žemę.

Su sielvartingu ilgesiu širdy
Tu aplakstysi tolimus kraštus –
Klajoklių skitų
Ir kalvių chalibų,

Ir vyro meilę niekinančių amazonių.
Tu skriesi jūros atšiauriais krantais,
Salom ir sąsmaukom,
Ir srautais sūkuringais,
Ir balom dumblinom,
Ir žvaigždžių spindinčių aukštybėm,
Ieškodama vis to,
Kurj esi pamilus.
Tu rasi jį, kai tavo sielvartinga meilė
Ir mano pagrobta dievų ugnis
Įsiliepsnos širdy
Klajoklio skito
Ir kalvio chalibo,
Ir pusmoterės amazonės.
Ir jis pamils tave,
Ir tavo palikuonys
Garbingais žygiais išgarsės pasauly,
O pats stipriausiasis
Iš prievartos grandinių
Išvaduos mane.
Ir susvyruos tada Olimpe Dzeuso sostas,
Ir kris į dulkes išdidus skriaudėjas! –

Tokį likimą pranašavo
Mergelei Ijo, savo skausmo sesei,
Prikaltas Prometėjas.

Druskininkai
1958.VII.27

IX

Ugninė Dzeuso vilyčia
Į uolą trenkia,
Ir griausmo dundesys tarpekliais,
Sukrėtęs Tartaro juodas gelmes,
Smarkėja.
Tai žaibų valdovas dievas rūstauja
Prieš Prometėją:

– O neklusnūs mano priešė,
Titane išdidusai!
Tu žmogui iš tamsių landynių
Į saulėtus aukščius parodei kelią,
O man, dievų valdovui nemirtingam,
Tu nebūtybę pranašauji!
Jei man tuojau nenusilenksi

Ir mano valiai nepaklusi,
Tai štai tave nutrenksiu
Į Tartaro giliausią dugną
Ir tokią kančią tau paskirsiu,
Kokią tik visagalis geba sugalvoti. –

Ir tartum griausmas drebino uolas
Tas balsas, kalnais nuskambėjęs.
Tačiau nenusigandęs
Atsakė Dzeusui
Prikaltas Prometėjas:
– Aš tau nenusilenksiu
Ir tavo valiai nepaklusiui!
Aš savo skausmo ir kančios
Į tavąją vergovę neiškeisiu.
Geriau vergausiu šitai plikai uolai,
Tačiau tarnu tavuoju niekad nebūsiu!
Nutrenki mano kūną
Į Tartaro gelmes juodąsias,
Bet mano dvasią sunaikinti
Tu niekad neįstengsi! –

Tad vėl nuo Dzeuso pykčio kalnai sudrebėjo,
Ir dar didesnės kančios ėmė siaubti
Prometėją.

1958.VII.29

X

– Plėšrusis Dzeuso aras
Aštriais nagais krūtinę mano drasko
Ir kepenis išalkęs ryja.
Sukrešęs juodas kraujas ir aitri tulžis
Sunkiais lašais į žemę krinta,
O žemė dūsauja ir alpsta,
Kančios syvais
Lig soties sudrėkinta.

Ir šitai gims joje gyvi daigai,
Ir derlius šimteriopai užderės
Ir kasdieninei duonai – javo,
Ir šventei – vyno sulčių,
Ir margaspalvių kvepiančių žiedų,
Deja, ir usnių tarpežių takuos.

Palaiminti kančios derlingi vaisiai!

Prikaltas prie plikos uolos,
Krūtine skausmui aš aukoju.
Nuo saulės užtekėjimo
Dienovidžio kaitroj
Lig pat laidos
Draskyki ją, plėšrusis are,
Kapoki kepenis
Ir lieki kraują su tulžim –
Ir žemę alkaną maitinki!

Ateis naktis,
Užges saulėlydžio raudonos žaros,
Ir žvaigždės suspindės aukštai zenite,
Ir vėl užgis krūtinės gilios žaizdos,
Kad, saulei patekėjus,
Ir vėl kartotųs kruvina auka iš naujo. –

Taip kenčia daugel amžių
Titanas Prometėjas,
Ir sunkiasi į žemę
Lašai aitrūs tulžies
Ir karšto kraujo.

1958.VIII.1

XI

Kas eina kalnais ir pakalnėmis?
Kas žengia per tarpeklių bedugnes?
Tai jis, mergelės Ijo palikuonis,
Iš mirtingųjų galingiausiasis, –
Heraklis
Ateina išvaduoti Prometėjo.

Jau ties uolos viršūne suka ratą
Plėšrusis Dzeuso aras,
Jau taikosi aštriais nagais
Išplėsti iš krūtinės
Titano kepenis
Ir jas suryti, –
Kaip šitai įtempė Heraklis standrų lanką,
Paleido zvimbiančią vilyčią
Ir, pervėręs kiaurai grobuonį,
Jį mirtinai nudėjo.
Ir krito kaip akmuo negyvas aras
Prie kojų Prometėjo.

Paskui galingom rankom
Heraklis stvėrė ietį,
Kuri titaną laikė prie uolos prikaltą,
Ir ją išplėšė.
Tada jis grandines daužyt pradėjo
Nuo rankų, kojų
Prometėjo.
Kaip griausmas smūgiai nuaidėjo
Garsingais aidesiais
Per visą žemę –
Lig pat Olimpo.

Patyrė nemirtingieji
Ir Dzeusas, jų būties rūstus lėmėjas,
Kad išvaduotas jau iš pančių
Prometėjas.

Druskininkai
1958.VII.5

XII

– Sudie, Herakli,
Tu mano ištikimas drauge,
Kursai iš amžinos vergovės
Mane išvadavai!
Kai man nuo rankų, kojų
Nukrito grandys
Ir sužeista krūtinė
Atsikvėpė laisvai,
Aš vėl širdy kūrybos liepsną pajutau
Ir vėl mirtingųjų likimą
Pro amžių ūkaną matau.
Aš noriu, kad ir tau
Širdy dievų ugnis spindėtų
Ir amžių glūdumoj
Nauji kūrybos žygiai
Tave žavėtų.
Dar kūdikis lopšy pasmaugęs hidrą,
Jaunystėj tu kentaurus nugalėjai
Ir dvylika garsingų žygdarbių,
Vaduodamas iš piktenybių žemę, atlikai.
Ir tu, kaip aš, patiems dievams
Padėjai priešus nugalėti.

Herakli, mano ištikimas drauge!
Aš tau įdiegsiu į krūtinę

Kibirkštį dieviškos ugnies
Ir savo ilgesio,
Ir savo sielvarto,
Ir savo aistros, –
Kad tu šioj žemėj nenurimtum,
Kad tu per ūkanų erdves
Pasiektum saulę ir žvaigždes
Ir liktum savo žygiais nemirtingas. –

Heraklio dešinę prie savo sužeistos krūtinės
Ir degančios širdies pridėjęs,
Jam nemirtingų žygių troškulį
Įspaudė Prometėjas.

1958.VIII.7

XIII

Amžinai gyvuok, šaunioji
Heraklidų giminė!
Tu pasauly viešpatauji
Savo protu ir valia.
Kas išnarstė ir ištyrė
Vandenų gelmes juodąsias?
Heraklidai!
Kas gamtos jėgas slaptingas
Žmogui privertė tarnauti?
Heraklidai!
Kas padangėje planetoms
Tiesia ranką?
Heraklidai!

Didžios herojaus dvasios palikuonys
Naujais keliais pastūmė žemę,
Ir niekas jos nesulaikys!
Tešėlsta audros klaikią naktį,
Tegriūva kalnų uolos!
Tegul viršūnės bedugnes skeveldromis užverčia
Ir kraujas upių vandenį nudažo,
Atgal nepasisuks pasaulis,
Naujais keliais įsibėgėjęs.
Iš pančių išvaduotas budi
Ir skaistų rytą žemei lemia
Prometėjas.

Druskininkai

1958.VIII.9

XIV

Ištuštėjo dieviškas Olimpas,
Sugriuvo sostai ir altoriai,
Tik stebuklingų mitų nuotrupos
Ir nuostabiausių vazų šukės
Dar mėtosi griuvėsių pelenuos.
Supykęs Dzeusas jau griausmų nesvaido,
Išblėso ir Hefaisto žaizdras,
Ir lengvasparnės greitosios Okeanidės
Jau nebeskraido jūros bangomis.

Rūkais apsidengė Olimpas ištuštėjęs.
O kalnuose
Prie tos pačios plikos uolos
Rymo Prometėjas.
Ir sielvartingu ilgesio žvilgsniu
Apžvelgia baltas viršūnes
Ir juodas pragarmių gelmes,
Ir jūros vandenų bangas nerimastingas,
Ir tolyje pakalnių lygumas derlingas.
Tad, savo pančių žymę palytėjęs
Ir neramios jaunystės žygius atsiminęs,
Prabilo Prometėjas:
– O žeme!
Tu vilčių ir skausmų gimdytoja!
Tave iš juodo dumblo aš pakėliau
Ir apšviečiau kaitria dievų ugnim,
Ir Tartaro kančias aš dėl tavęs kentėjau.
Dėl ko gi vėl širdis nerimsta
Ir ilgesingas sielvartas man drumsčia kraują?
Tad žengsiu vėl į mirtinguosius
Ir vėl pradėsiu žygį naują.
Gal atsiras nauji dievai
Ir vėl pasmerks mane kentėti
Naujas kančias.
Gal vėl plėšrusis naujo dievo aras
Draskys krūtinę man
Ir kepenis kapos.
Tačiau nesunaikins
Nei mano žemės ilgesio,
Nei meilės
Niekas niekados! –

Per kalnus, bedugnes ir slėnius
Tas balsas nuaidėjo

į naują žygį kylančio

Titano Prometėjo.

Druskininkai

1958.VIII.8

XV

Ir aš, klajūnas, sielvartingas dainius,
Pamilęs žemę, skundžiaus ir kentėjau
Ir į tave su viltimi šaukiausi,
Titane Prometėjau.

Ir tu, išgirdęs mano skausmo balsą,
Iš amžių glūdumos tiesei man ranką, –
Ir štai painioj gyvenimo kelionėj
Man jėgos neišsenka.

Žinau, kad mano skausmas – menkas lašas
Žmogaus kančios bedugniame okeane.
Ir vien tik tu man atskleidei jo prasmę,
Kentėjimo titane.

Be skausmo nėra nei laimės, nei kūrybos
Ir amžinybėn kelias uždarytas.
Tik po nakties mums pateka aušrinė
Ir švinta giedras rytas.

Ir man negaila, kad buities kelionėj,
Pamilęs žemę, klupdamas kentėjau,
Jei su tavim kenčiau bent trumpą mirksnį,
Titane Prometėjau.

Kaunas

1958.VIII.26

Vincas Mykolaitis-Putinas, *Raštai*, t. 2, Vilnius: Vaga, 1990, p. 207–222.